

13.5.2009

Dnro 3876/4/07

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Pasi Pölönen

PÄÄTÖS OIKEUDENKÄYNNIN JULKISUUTTA KOSKEVAAN KANTELUUN

1

KANTELU

Oikeustoimittajat ry arvosteli 14.12.2007 päivätyssä kantelukirjoituksessaan Seinäjoen kärjäoikeuden 11.12.2007 antamaa päätöstä oikeudenkäynnin julkisuudesta niin sanottua Lehtimäen insuliinijuttua koskevassa rikosasiassa. Kantelussa kiinnitettiin huomiota erityisesti ratkaisun perusteisiin, perusteluiden lainmukaisuuteen ja päätöksenteossa käytettyyn kokoonpanoon.

Ratkaisun perusteet: Kantelija katsoi, että Seinäjoen kärjäoikeuden käsittelemässä rikosasiassa oli kyse poikkeuksellista huomiota herättäneestä yhteiskunnallisesti merkittävästä asiasta. Oikeustoimittajat ry:n näkemyksen mukaan Seinäjoen kärjäoikeudella ei ollut laissa vaadittuja painavia ja yleisesti hyväksyttäviä syitä käsitellä asia suljetuin ovin. Yleisöllä oli kantelijan mukaan ollut tässä tapauksessa korostettu oikeus tietoon ensinnäkin asian laadun (henkirikos) takia. Oikeutta tietoon korosti edelleen se, että syytetyt olivat hoitokodin henkilökuntaan kuuluvia. Asianosaisten halu käsitellä asia julkisuudelta piilossa ei ole Oikeustoimittajat ry:n näkemyksen mukaan riittävä peruste suljetulle käsittelylle.

Kantelussa katsottiin, että oikeudenkäynnin julkisuus on tärkeä myös asianosaisten oikeusturvan kannalta yhtenä oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin keskeisimmistä takeista. Tässä tapauksessa toinen vastaajista olisi halunnut oikeudenkäynnin olevan julkinen. Kantelussa katsottiin, että oikeudenkäynti olisi voitu pitää suljetuin ovin vain tarpeellisin osin sen sijaan, että koko pääkäsittely pidettiin yleisön läsnä olematta.

Ratkaisun perustelut: Oikeustoimittajat ry katsoi, että kärjäoikeuden päätöksen perusteella ulkopuolinen ei kykene päättämään, onko ratkaisu lainmukainen, sillä kärjäoikeus ei ole perustellut päätöstään. Päätöksessä on selostettu ylimalkaisesti eri osapuolten kantoja, mutta ei lainkaan sitä, millä perusteilla kärjäoikeus on päättänyt toimittaa suullisen käsittelyn kokonaan yleisön läsnä olematta. Kärjäoikeus viittasi ainoastaan oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain 15 §:n 1 momentin 2-kohtaan.

Toimivaltainen kokoonpano: Kantelussa tuodaan esiin, että Seinäjoen kärjäoikeus lähetti pääkäsittelyä edeltävällä viikolla kärjäsihteerin nimellä laaditun lehdistötiedotteen, jossa tuotiin ilmi asianomistajien vaatimus käsitellä asia yleisön läsnä olematta ja ilmoitettiin, että asiassa puheenjohtajana toimivalla kärjätuomari A:lla "ei ole aihetta menetellä toisin kuin mitä asianomistajat ovat vaatineet. Tosin virallisesti asia ratkaistaan tiistai-aamulla istunnon alussa." Kantelun mukaan tästä voi päätellä, että julkisuutta koskevan päätöksen on tehnyt kärjätuomari A yksin ja että lautamiehet ovat olleet vain kumileimasimen asemassa.

2 SELVITYS

Kantelun johdosta hankittiin Seinäjoen käräjäoikeuden 5.8.2008 päivätty lausunto sekä käräjätuomari A:n 4.7.2008 päivätty selvitys. Kantelija antoi näiden johdosta 11.9.2008 päivätyn vastineen. Käytettävissäni ovat lisäksi olleet Seinäjoen käräjäoikeuden sekä Vaasan hovioikeuden pääasiassa antamat tuomiot.

Lisäksi kantelun johdosta hankittiin tietoja (silloiselta) Alavuden kihlakunnan poliisilaitokselta sen tekemästä päätöksestä tähän asiaan liittyvien esitutkinta-asiakirjojen julkisuudesta.

Oikeusasiamiehen kansliaan saatiin 7.5.2009 lainaan Vaasan hovioikeuden asiakirjavihko dnro R 08/845 ja korkeimman oikeuden asiaan liittyvä asiakirjavihko dnro R2009/84. Nämä asiakirjat on toimitettu oikeusasiamiehen kansliasta edelleen Vaasan hovioikeuteen arkistoitavaksi.

3 RATKAISU

3.1 Tapahtumat

Kantelussa tarkoitettussa syyteasiassa virallinen syyttäjä katsoi syytteessään, että kaksi hoitohenkilökuntaan kuuluvaa oli surmannut oppilaitoksessa insuliinilla kehitysvammaisen naisen. Käräjäoikeus ja sittemmin Vaasan hovioikeus tuomitsivat molemmat syytetyt vankeusrangaistuksiin törkeästä pahoinpitelystä, törkeästä kuolemantuottamuksesta ja lievästä luvattomasta käytöstä.

Ennen rikosasian pääkäsittelyä Seinäjoen käräjäoikeus päätti 11.12.2007 käsitellä rikosasian yleisön läsnä olematta. Päätöksen mukaan:

"Rikosasiassa R 07/1247, jossa [A] ja [B] ovat syytettyinä taposta ynnä muusta, uhrin omaisten asianajaja [C] on pyytänyt asian käsittelemistä suljetuin ovin. Perusteina on vedottu siihen, että asianomistajat pitävät uhrin sairauteen, vammaisuuteen, kuolintapaukseen sekä kotioloihin ja heidän omaan terveydentilaansa liittyvää tietoa erityisen arkaluonteisena. Lisäksi on todettu, että nämä seikat olisivat julkisiksi tullessaan omiaan aiheuttamaan asianomistajille lisää kärsimyksiä ja henkistä ahdistusta. Syyttäjä ja vastaaja [B] ovat kysyttäessä olleet sitä mieltä, että asia voitaisiin käsitellä avoimin ovin; vastaaja [A] sen sijaan on yhtynyt asianomistajien pyyntöön.

Käräjäoikeus päättää oikeudenkäynnin julkisuudesta annetun lain 15 §:n 2 kohdan nojalla, että suullinen käsittely toimitetaan kokonaan yleisön läsnä olematta.

Tähän ratkaisuun saa lain 33 §:n 1 momentin nojalla hakea muutosta vain asiaan osallinen."

Päätös on käräjätuomari A:n allekirjoittama. Lisäksi päätöksessä on mainittu asiassa toimivien kolmen lautamiehen nimet.

Seinäjoen käräjäoikeus järjesti asiassa pääkäsittelyn 11.–12.12.2007 ja 5.5.2008. Välipäätöksellään 12.12.2007 käräjäoikeus määräsi vastaajien mielentilan tutkittavaksi. Mielentilalausunnot toimitettiin käräjäoikeudelle 21.4.2008. Jatketussa pääkäsittelyssä 5.5.2008 toisen vastaajan mielentilatutkimus käytiin läpi yleisön läsnä olematta hänen vaatimuksensa mukaisesti. Toisen vastaajan mielentilatutkimus käsiteltiin julkisesti. Käräjäoikeus antoi asiassa tuomion 6.6.2008.

Vaasan hovioikeus järjesti asiassa pääkäsittelyn 22.–23.10.2008. Toinen vastaajista oli vaatinut, että

myös hovioikeuden pääkäsittely toimitettaisiin kokonaan yleisön läsnä olematta. Syyttäjä, toinen vastaaja ja asianomistajat ilmoittivat, että asia voidaan käsitellä julkisesti. Hovioikeuden pääkäsittelypöytäkirjaan on merkitty seuraavansisältöinen hovioikeuden 22.10.2008 tekemä päätös käsittelyn julkisuudesta:

"Asian suullinen käsittely on lähtökohtaisesti julkinen. Asiassa esitetään kirjallisina todisteina ja muuna oikeudenkäyntimateriaalina asiakirjoja, jotka sisältävät salassa pidettäväksi määrättyjä tietoja. Niitä voidaan kuitenkin käsitellä suullisesti tai apuvälineiden avulla siinä laajuudessa kuin se on asian käsittelemiseksi tarpeellista. Asiassa on kysymys vakavasta rikoksesta. Sen vuoksi hovioikeus katsoo, ettei ole syytä määrätä suullista käsittelyä toimitettavaksi kokonaan yleisön läsnä olematta, vaikka pääkäsittelyssä käsitelläänkin arkaluonteisia [A:n] yksityiselämään liittyviä seikkoja ja salassa pidettäväksi määrättyjä asiakirjoja."

Hovioikeus hylkäsi kärjäoikeuden tuomiosta tehdyt valitukset 20.11.2008 antamallaan tuomiolla (R 08/845). Toinen vastaajista haki asiassa valituslupaa korkeimmalta oikeudelta, joka päätti 6.5.2009, että valituslupaa ei myönnetä.

3.2

Selvitysten sisältö

Rikosasian käsittelyn puheenjohtajana toiminut **kärjätuomari A** katsoi selvityksessään, että juttu oli herättänyt poikkeuksellista huomiota. A oli kuitenkin eri mieltä kantelijan kanssa asian yhteiskunnallisesta merkittävyydestä korostaen sitä, että asialla oli ennen kaikkea vahvasti yksityinen puolensa. A katsoi, että yhteiskunnallista merkittävyyttä saattoi tosin tuoda se, että kuolemantapaus sattui kehitysvammaisille tarkoitetussa laitoksessa.

Kärjätuomarin mukaan pääkäsittelyn pitämistä suljetuin ovin puolsi se, että tapahtuma koski lähtökohtaisesti yksityishenkilöitä, jossa surmansa saaneen omaiset olivat joutuneet tahtomattaan tekemiin julkisuuden kanssa. He olivat jo ennen oikeudenkäyntiä pyytäneet istunnon toimittamista suljetuin ovin, koska oli tiedossa, että käsittelyn aikana tultaisiin yksityiskohtaisesti käsittelemään heidän tyttärensä ja sisarensa terveydentilaan ja kuolemaan liittyviä asioita. Julkisuusratkaisua tehtäessä punnittiin vastakkain yleisiä ja yksityisiä intressejä, ja lopulta pääpaino pantiin yksityisille intresseille. Kärjätuomari katsoi, että päätös ei vaarantanut julkista käsittelyä vaatineenkaan vastaajan oikeusturvaa.

Asian tosiasiallista yhteiskunnallista merkittävyyttä ei kärjätuomarin käsityksen mukaan ole pidettävä laajasta julkisesta mielenkiinnosta huolimatta sellaisena, että omaisten perusteltu toivomus sen vuoksi olisi tullut sivuuttaa. Sekään, että mahdollisuus insuliinin käyttämiseen rauhoittavana lääkkeenä oli tullut kesän 2007 tapahtumien myötä voimakkaasti yleiseen tietoisuuteen, ei A:n käsityksen mukaan tehnyt asiasta yhteiskunnallisesti niin merkittävää, että omaisten tarpeet olisivat syrjäytyneet. Kaikkia osapuolia tyydyttävää vaihtoehtoa ei ollut tarjolla.

Selvityksessään kärjätuomari katsoi, että hänen tekemänsä käsittelyratkaisun perusteluita voi pitää niukkoina ja "onttoina". Perustelut ovat peräisin YTJulkL 15 §:n 2 kohdasta. Kärjätuomarin mukaan päätös tehtiin, sen jälkeen se ilmoitettiin suullisesti ennen varsinaisen oikeudenkäynnin alkamista ja kirjoitettiin myöhemmin samana päivänä paperille samansisältöisenä. Tuomioistuimen kannalta varsinaisena ja ensisijaisena tavoitteena oli päästä aloittamaan asian oikeuskäsittely. Tuossa vaiheessa ei ollut mahdollista eikä asianmukaista käyttää runsaasti aikaa ja energiaa käsittelyratkaisun perusteluiden hiomiseen.

Kärjätuomari totesi, että toisinaan suullinen käsittely järjestetään vain osittain suljettuna. Tällaisissa muissa tapauksissa on kuitenkin ollut helpompaa erottaa toisistaan julkista ja suljetuin ovin tapahtu-

vaa käsittelyä edellyttävät asian vaiheet. Tässä tapauksessa oli tiedossa, että istunnossa tultaisiin henkilötodistelun lisäksi käsittelemään lukuisia lääkärinlausuntoja. Osittain julkisen käsittelyn järjestäminen olisi käytännössä todennäköisesti johtanut siihen, että yleisö olisi useita kertoja jouduttu poistamaan salista, mikä olisi tehnyt oikeudenkäynnistä hajanaisen.

Käräjäoikeuden käsittelyratkaisun antaneesta kokoonpanosta kantelussa esitetyn väitteen taustaksi kärjätuomari A toi esille, että tiedotusvälineet kohdistivat Seinäjoen käräjäoikeuteen erittäin voimakasta kiinnostusta joulukuun 2007 alussa. Käräjäoikeuteen tuli paljon puhelinoitoja, joissa tiedusteltiin käsillä olevan rikosasian istuntojärjestelyistä ja erityisesti tulevan istunnon julkisuudesta. Käräjäoikeus sai kärjätuomarin selvityksen mukaan moitteita niukoista vastauksista (ilmeisesti toimittajien taholta). Seinäjoen käräjäoikeudessa ei ole varsinaista tiedotukseen erikoistunutta henkilöä, ja kärjätuomari A oli itse tuolloin paljon kiinni muissa töissä.

Kärjätuomari A kertoi, että hän ei ollut itse laatimassa kantelussa tarkoitettua tiedotetta. Hän oletti, että tiedote on tehty siinä tarkoituksessa, että tilanne rauhoittuisi ja puheluiden määrä vähenisi. Kärjätuomari kertoi itse vastanneensa muutamia kertoja saapuneisiin tiedusteluihin, jolloin hän toi esille, että julkisuusasian ratkaiseminen tapahtuu vasta oikeudenkäynnin alkua. Samalla kärjätuomari kertoi todenneensa, että omaisten pyyntö tulisi asian luonteen johdosta joka tapauksessa edellyttämään perinpohjaista harkintaa. A katsoi, että tämän vastauksen on hyvällä syyllä voinut tulkita myös tiedotteesta ilmenevällä tavalla, missä suhteessa kärjätuomari A katsoi olevansa siitä vastuussa.

Tosiasiallinen menettely on selvityksen mukaan kuitenkin ollut sama kuin muulloinkin vastaavissa tilanteissa eli se, että kärjätuomari A keskusteli asiasta istunnon alussa ja osapuolten kannanottojen kuulemisen jälkeen lautakunnan kanssa, jolloin ratkaisu tehtiin yhdessä.

Seinäjoen käräjäoikeuden **laamanni B** katsoi lausunnossaan, että asiaa jälkikäteen arvioiden olisi ehkä ollut parempi, mikäli käsittely tässä asiassa olisi päätetty toimittaa tarpeellisin osin yleisön läsnä olematta. Laamanni ymmärsi kuitenkin täysin kärjätuomarin selvityksessä esille tuodut käytännön hankaluudet, joihin tuollainen ratkaisu olisi tässä tapauksessa johtanut. Laamannin näkemyksen mukaan ratkaisua toimittaa käsittely kokonaan yleisön läsnä olematta ei voida pitää YTJulkL:n vastaisena.

Ratkaisun perustelut ovat myös laamannin näkemyksen mukaan niukat. Toisaalta, kun päätöksessä on ensin selostettu asianomistajien pyynnön sisältö perusteluineen ja sen jälkeen ratkaisussa on nojautettu yksilöityyn lainkohtaan, ei päätöksen kokonaisuudessa jää epäselvyyttä siitä, mitä käräjäoikeus on tarkoittanut. Laamanni katsoi, että tällaista päätöksen kirjoittamistapaa voidaan pitää lain vaatimukset täyttävänä. Kantelussa käsittelyratkaisun ratkaisukokoonpanosta esitettyä väitettä laamanni piti aiheettomana.

Oikeustoimittajat ry oli **vastineessaan** vahvasti eri mieltä puheena olevan oikeudenkäynnin yleisestä merkityksestä. Henkirikoksiin kohdistuu yleensäkin vahva julkinen intressi, ja tässä tapauksessa se oli poikkeuksellisen vahva. Kaikki henkirikokset ovat myös yksityisiä tragedioita, mutta lainsäätäjällä ei ole tarkoittanut, että henkirikoksia ryhdyttäisiin käsittelemään suljetuin ovin ainakaan kovin laajasti.

Oikeustoimittajat ry katsoi edelleen, ettei tuomioistuimen julkisuutta koskevasta käsittelyratkaisun perusteluista ilmene, että tuomioistuin olisi suorittanut minkäänlaista punnintaa yleisen ja yksityisen edun välillä. Perusteluiden valossa ainoa johtopäätös on kantelijan mukaan se, että minkäänlaista punnintaa ei ole tehty. Kantelijan näkemyksen mukaan päätöksen perustelut eivät ole ainoastaan "niukat", vaan perusteluita ei ollut lainkaan. Lainkohtaan viittaaminen ei ole perustelua. Oikeustoimittajat ry korosti oikeudenkäynnin julkisuutta oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin keskeisenä takeena ja

sitä, että tässä tapauksessa toiselta syytetyltä riistettiin hänen vaatimansa julkinen oikeudenkäynti ilman minkäänlaisia perusteluja.

3.3

Oikeusohjeet

Oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain (370/2007; jäljempänä myös YTJulkL) 14 §:ssä lähtökohtana on suullisen käsittelyn julkisuus. Lainkohtaa koskevan hallituksen esityksen HE 13/2006 s. 50 todetaan, että "vain laissa säädetyn poikkeuksen, jotka on tehty painavista ja yleisesti hyväksyttävistä syistä, suullinen käsittely voidaan määrätä toimitettavaksi yleisön läsnä olematta. Suullisen käsittelyn toimittamisesta yleisön läsnä olematta säädetään ehdotuksen 15 §:ssä."

YTJulkL 15 §:n mukaan tuomioistuin voi asiaan osallisen pyynnöstä tai erityisestä syystä muutoinkin päättää, että suullinen käsittely toimitetaan kokonaan tai tarpeellisin osin yleisön läsnä olematta muun muassa, jos asiassa esitetään arkaluonteisia tietoja henkilön yksityiselämään, terveydentilaan, vammaisuuteen tai sosiaalihuoltoon liittyvistä seikoista (2 kohta).

Vastaavasti YTJulkL 9 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan oikeudenkäyntiasiakirja on pidettävä salassa siltä osin kuin se sisältää arkaluonteisia tietoja henkilön yksityiselämään, terveydentilaan, vammaisuuteen tai sosiaalihuoltoon liittyvistä seikoista. Toisaalta saman pykälän 3 momentin mukaan edellä 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettut tiedot eivät kuitenkaan rikosasiassa ole salassa pidettäviä siltä osin kuin ne liittyvät olennaisesti syytteessä tarkoitettuun tekoon tai sen rikosoikeudelliseen arviointiin, jollei tuomioistuin 10 §:n nojalla määrää niitä salassa pidettäviksi.

YTJulkL 15 §:n mukaisesti suullisen käsittelyn julkisuutta rajoitettaessa lähtökohtana on se, että pakollisia suljetun käsittelyn edellytyksiä ei enää ole, ja että kaikki edellytykset suljetuin ovin tapahtuvaan käsittelyyn ovat tuomioistuimen harkinnassa. Hallituksen esityksen mukaan tuomioistuimen on harkittava suljetun käsittelyn edellytysten olemassaolo, vaikka kaikki asianosaiset ja muut asiaan osalliset olisivat yhtä mieltä siitä, että asiassa olisi järjestettävä suljettu käsittely, koska suljettu käsittely loukkaa yleisön oikeutta seurata oikeudenkäyntiä. Oikeudenkäyntimenettelyä koskeva sääntely on tältä osin siten pakottavaa, ettei asianosaisten sopimus asiasta sido tuomioistuinta. Asianosaisten ja asiaan osallisten käsityksellä on luonnollisesti merkitystä asiaa harkittaessa (HE 13/2006 s. 51).

Suljetun käsittelyn määrääminen ei välttämättä tarkoita sitä, että koko suullinen käsittely tai kaikki suullisen käsittelyn vaiheet tapahtuisivat suljetuin ovin. Lain lähtökohtana on, että "julkisuusperiaatetta tulisi näissäkin tilanteissa pyrkiä noudattamaan siten, että vain se oikeudenkäynnin osa, jota nimenomaan halutaan suojata julkisuudelta, käsitellään yleisön läsnä olematta." (HE 13/2006 s. 51).

YTJulkL 15 §:n 2 kohdassa tarkoitettujen suljetun käsittelyn perusteiden osalta lain esitöissä (HE 13/2006 s. 53–54) on tuotu esille lähtökohtana se,

"ettei mikään asia ole lähtökohtaisesti tyypiltään salassa pidettävä. ... Kysymystä suljetun käsittelyn edellytyksistä olisi aina arvioitava sen valossa, onko asiassa esille tuleva tieto arkaluonteista ja lisäksi liittykö se henkilön yksityiselämään, terveydentilaan, vammaisuuteen tai sosiaalihuoltoon. ...

Käytännössä suljettu käsittely tulisi edelleen kysymykseen rikosasioissa esimerkiksi juuri seksuaalirikosten (rikoslain 20 luku) osalta, joissa erityisesti uhriksi joutuneen asianomistajan arkaluonteiset yksityiselämään liittyvät tiedot voivat tulla esille. Sen sijaan jos tiedot liittyvät olennaisesti syytteessä tarkoitettuun tekoon tai sen rikosoikeudelliseen arviointiin eikä asianomistaja vastusta asian käsittelyä julkisesti, voidaan asian käsittelystä suljettuna päättää

vain harvoin, sillä rikosten tekeminen itsessään ei voi olla yksityiselämän piiriin kuuluva asia. ...

Samoin jatkossakin käytännössä nimenomaan perhe-elämän kysymyksiin liittyvät asiat voivat sisältää sellaisia arkaluonteisia henkilön yksityiselämään kuuluvia tietoja, joiden vuoksi asia voidaan määrätä käsiteltäväksi suljettuna. ...

Asian käsittely suljettuna pykälän 2 kohdan nojalla tulee lähtökohtaisesti kysymykseen sen henkilön pyynnöstä, jota arkaluonteinen tieto koskee. Jos tämä henkilö itse pyytää asian käsittelemistä julkisesti eikä asiaan liity mitään ulkopuolisten tahojen etuja, on käsittely pidettävä julkisesti."

3.4

Kannanotto

3.4.1

Lähtökohtia

YTJulkL:n säätämisen myötä on luovuttu pakollisista suljetun käsittelyn edellytyksistä niin, että nykyään kaikki suljetun käsittelyn edellytykset ovat tuomioistuimen harkinnassa. Tuomioistuinten harkintavaltaa näissä kysymyksissä on tietystä määrin rajoitettu laissa säädetyin kriteerein. Tuomioistuimen harkintavalta julkisuuskysymyksissä on kuitenkin varsin laaja.

Päätöksenteossa oikeudenkäynnin julkisuudesta on kysymys riippumattomalle tuomioistuimelle kuuluvasta lainkäytöstä. Tämä rajoittaa lähtökohtaisesti laillisuusvalvojan mahdollisuuksia puuttua tuomioistuimen harkintavallan käyttöön.

Olen käsitellyt tuomioistuihin kohdistuvaa laillisuusvalvontaa lähemmin puheenvuorossani EOA 2002 s. 19–21. Olen todennut, että oikeusasiamiehen toimintamahdollisuuksien piiri riippuu siitä, kohdistuuko kantelu tuomioistuimen ratkaisuun vai menettelyyn. Ratkaisun osalta on eroa vielä sillä, kohdistuuko kantelu näyttö- vai oikeuskysymyksiin. Näytön arviointiin liittyy niin runsaasti harkintavaltaa, ettei oikeusasiamiehen puuttuminen siihen voi käytännössä tulla kysymykseen. Erityisesti yleisten tuomioistuinten osalta oikeusasiamies ei voi arvioida näyttökysymyksiä senkään takia, että suullisesti ja välittömästi vastaanotetun todistelun uudelleen arviointi kirjallisen aineiston perusteella ei ole mahdollista.

Myös oikeuskysymyksiin liittyy yleensä niin runsaasti harkintavaltaa, ettei oikeusasiamies voi puuttua tuomioistuimen laintulkintaan. Käytännössä puuttuminen voi tulla kysymykseen lähinnä siinä tapauksessa, että sääntötyypistä normia on rikottu tai harkintavalta on muutoin ilmeisen selvästi ylitetty. Prosessuaalisten normien tulkintatilanteissa oikeusasiamiehen toimintamahdollisuus on kuitenkin laajempi. Tämä johtuu ensinnäkin siitä, että prosessinormien tulkinta ei yleensä vaikuta välittömästi ratkaisun sisältöön, kuten aineellisten normien tulkinta, jolloin prosessinormien tulkintaan ehkä liittyvä arvostelu ei yleensä ole tuomioistuimen riippumattomuuden kannalta samalla tavalla ongelmallista kuin aineellisten normien tulkintakannanottojen arvostelu olisi. Toiseksi, oikeudenmukainen oikeudenkäynti on perus- ja ihmisoikeus, jonka valvontaa perusoikeusuudistuksessa oikeusasiamiehelle nimenomaisesti asetettu perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen valvontatehtävä on korostanut. Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain mukaan oikeusasiamies voi kiinnittää valvottavan, siis myös tuomioistuimen, huomiota perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista edistäviin näkökohtiin.

Näistä syistä oikeusasiamiehen valvonnan piiriin kuuluvat tyypillisesti Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan ja Suomen perustuslain 21 §:n tarkoittamat oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin hyvän hallinnon takeet, kuten oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä, käsittelyn julkisuus, oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta.

3.4.2

Pääkäsittelyn järjestäminen kokonaisuudessaan suljetuin ovin

YTJulkL:n 15 §:n mukaan käsittelyn julkisuutta voidaan rajoittaa, jos asiassa esitetään arkaluonteisia tietoja henkilön yksityiselämään, terveydentilaan, vammaisuuteen tai sosiaalihuoltoon liittyvistä seikoista. Seinäjoen käräjäoikeuden pääasiassa antamassa tuomiossa on yksilöity virallisen syyttäjän, asianomistajien ja vastaajien vetoamat kirjalliset todisteet ja henkilötodisteet. Kirjallisina todisteina pääkäsittelyssä on vastaanotettu useita lääkärinlausuntoja ja lääketieteellisiä asiantuntijalausuntoja. Myös henkilötodistelun kautta esille on tullut salassa pidettäviä terveydentilaan ja yksityiselämään liittyviä tietoja.

Julkisessa käsittelyssä voidaan YTJulkL 19 §:n 1 momentin mukaan esittää 9 §:ssä salassa pidettäväksi säädetty tai 10 §:n nojalla salassa pidettäväksi määrätty tieto suullisesti tai apuvälineiden avulla siinä laajuudessa kuin se on asian käsittelemiseksi tarpeellista.

Lähtökohtana on, että tuomioistuimen suullisessa käsittelyssä julkisuuden rajoitukset ovat lievemmät kuin asiakirjojen julkisuuden kohdalla. Esimerkiksi sinänsä salassa pidettävien oikeudenkäyntiasiakirjojen käsittelystä tuomioistuimen suullisessa käsittelyssä ei suoraan seuraa käsittelyn järjestämistä suljetuin ovin. Oikeudenkäynnin julkisuus on yksi perustuslain 21 §:ssä turvatuksen oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin keskeinen tae, ja suullisen käsittelyn julkisuuden rajoittamista koskevia säännöksiä on tulkittava suppeasti.

Perustuslakivaliokunta on todennut julkisuusintressin olevan oikeudenkäynnissä vielä vahvempi kuin viranomaistoiminnassa yleensä (PeVL 43/1998 s. 7 ja PeVL 31/2005 s. 4). Myös käytännössä oikeudenkäyntien julkisuuden tason on oltava lähtökohtaisesti laajempi kuin hallinnossa. Esimerkiksi pelkästään se seikka, että tietty asiakirja on lain mukaan hallintoviranomaisen hallussa olevana säädetty salassa pidettäväksi, ei yleensä tarkoita automaattisesti sitä, että sama asiakirja olisi salassa pidettävä myös oikeudenkäyntiasiakirjana. Toisaalta, jos asiakirja on hallinnossa julkinen, se on lähtökohtaisesti julkinen myös oikeudenkäyntiasiakirjana.

Oikeudenkäynnissä julkisuusperiaatteen painoarvoon luonnollisesti vaikuttaa käsiteltävänä olevan asian laatu. Esimerkiksi henkirikoksissa tai muissa erityisen vakavissa rikoksissa julkisuuden on yleensä katsottu olevan yksityiselämän suojaamisen intressiä vahvempi (ks. Oikeudenkäynnin julkisuus, Helsingin hovioikeuspiirin laatuhankeen Julkisuustyöryhmän raportti 19.12.2007 s. 38; raportti on julkaistu internetosoitteessa <http://www.oikeus.fi/42213.htm>).

Arkaluonteisen tiedon suojan toteuttamisessa merkitystä tulee antaa henkilön omalle käsitykselle asiasta, mutta yksinomaan sillä perusteella asiaa ei tule ratkaista (HE 13/2006 s. 40). Arkaluonteisina tietoina on nähty esimerkiksi tiedot mielenterveyden ongelmista ja -sairauksista ja intiimialueiden vammoista. Myös sairauden luonne (esimerkiksi aids) tai vakavuus voi olla arkaluonteinen tieto (ks. Oikeudenkäynnin julkisuus, 2007, s. 17). YTJulkL:n esitöiden mukaan arkaluonteisten tietojen suoja koskee sekä elossa olevia että kuolleita henkilöitä. Tiedon arkaluonteisuutta on täsmennetty YTJulkL:ia koskevassa hallituksen esityksessä (s. 40–41) seuraavasti:

"Ehdotetussa laissa on omaksuttu näkökulma, että henkilön yksityiselämään, terveydentilaan, vammaisuuteen tai sosiaalihuoltoon liittyvää tietoa ei oikeudenkäynnin korostetusta julkisuudesta johtuen tarvitse sinällään suojata niin voimakkaasti kuin tiedon ollessa muun viranomaisen kuin tuomioistuimen hallussa. Esimerkiksi pahoinpitelyasian asianomistajaa koskeva lääkärintodistus olisi ehdotuksen mukaan tyypillisesti sellainen asiakirja, joka ei olisi ehdotetun lain mukaan muutoin kuin poikkeuksellisesti suoraan lain nojalla salassa pidettävä. Arkaluonteisista terveydentilatiedoista olisi pahoinpitelyasiassa kysymys lähinnä esimerkiksi silloin, jos pahoinpitely

olisi aiheuttanut asianomistajalle mielenterveyteen liittyviä sairauksia tai vammat ilmenisivät sukelimien alueella."

Hallituksen esityksessä HE 13/2006 s. 41 todetaan edelleen seuraavaa:

"Harkittaessa sitä, olisiko oikeudenkäyntiasiakirja kohdan mukaan salassa pidettävä, huomiota olisi kiinnitettävä siihen, millaisia kielteisiä vaikutuksia oikeudenkäyntiasiakirjan sisältämien tietojen julkistamisella olisi esimerkiksi henkilön yksityis- ja perhe-elämälle tai hänen sosiaalisiin oloihinsa ja työelämäänsä. Tähän arviointiin vaikuttavat kulloinkin yhteiskunnassa vallalla olevat arvoperiaatteet. Esimerkiksi viime vuosikymmeninä suhtautuminen henkilön seksuaalisuuteen on muuttunut suvaitsevampaan suuntaan ja tällä on merkitystä arvioitaessa, miten henkilön seksuaalisuuteen liittyvien seikkojen suoja oikeudenkäynnissä järjestetään. Tieto olisi siten ehdotetun lain mukaan arkaluonteista silloin, jos sen julkiseksi tulemiseen liittyisi henkilön kannalta vähäistä suurempia haitallisia seuraamuksia."

Rikoksen uhrin suojaamisesta HE 13/2006 s. 41 todetaan seuraavaa:

"Oikeudenkäyntiasiakirja olisi kohdan mukaan pidettävä salassa siltä osin kuin se sisältää tietoja rikoksen uhrista, jos tiedon antaminen loukkaisi rikoksen uhrin oikeuksia tai hänen muistoaan tai läheisiään. Sääntely vastaisi julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 26 kohdassa olevaa säännöstä rikoksen uhrin suojaamisesta. Ehdotetun kohdan mukaan salassa pidettäviä saattaisivat olla esimerkiksi henkirikoksen uhrista otetut valokuvat, jos säännöksen sisältämä vahinkoedellytyslauseke täyttyisi. Käytännössä kohdan mukaan salassa pidettäviä saattaisivat olla esimerkiksi henkirikoksen uhrista otetut valokuvat, jos niissä näkyisi vainajan silvottu ruumis tai ruumiin osa ja edellyttäen, että kuvat loukkaisivat rikoksen uhrin oikeuksia tai hänen muistoaan tai läheisiään. Vaikka kohta koskisi myös muita kuin henkirikoksen uhreja, olisivat henkirikoksen uhrin soveltamisalan keskiössä sen vuoksi, että muiden rikosten uhreja koskevat arkaluonteiset tiedot olisivat pitkälti suojattuja jo edellä selostetun 2 kohdan perusteella."

On katsottu, että tiedon salassa pitämiselle ei yleensä olisi YTJulkL:ssa tarkoitettua perustetta silloin, kun tieto on jo yleisesti tiedossa tai pääteltävissä (ks. Oikeudenkäynnin julkisuus, 2007, s. 38).

Tässä asiassa kyse on ollut kehitysvammaisten hoitolaitoksessa asuvaan henkilöön kohdistuneesta laitoksen henkilökuntaan kuuluvien tekemästä rikoksesta. Tieto rikoksen uhrin asumisesta laitoksessa ja sitä kautta tietyllä tarkkuudella hänen terveydentilastaan on ollut laajalti julkisuudessa tiedossa jo ennen oikeudenkäyntiä. Julkisuudessa esillä oli jo esitutkinnan aikana tieto esimerkiksi siitä, että surmansa saanut henkilö oli CP-vammaisen ja että hän ei sairastanut diabetesta eikä siten tarvinnut insuliinia (Helsingin Sanomat 7.9.2007). Lehdissä tapauksesta oli kirjoitettu muun muassa myös, että vammastaan ja siihen liittyneestä oheissairaudesta huolimatta itsenäisesti liikkunut ja toiminut nainen ei sairastanut diabetesta ja oli muuten terve (Aamulehti 5.9.2007).

Tiedot laitoksen toiminnasta ja asianomistajan terveydentilasta ovat nähdäkseni liittyneet varsin keskeisesti syyteasiassa käsiteltyyn tekoon ja sen rikosoikeudelliseen arviointiin.

YTJulkL 9 §:n 3 momentin mukaan sinänsä salassa pidettävät arkaluonteiset tiedot henkilön yksityiselämään, terveydentilaan, vammaisuuteen tai sosiaalihuoltoon liittyvistä seikoista eivät ole rikosasiassa lähtökohtaisesti salassa pidettäviä siltä osin kuin ne liittyvät olennaisesti syytteessä tarkoitettuun tekoon tai sen rikosoikeudelliseen arviointiin. Säännöksellä oikeudenkäyntiasiakirjojen julkisuutta on erityisesti korostettu rikosasioissa. Sitä vastoin suljettua käsittelyä koskeva YTJulkL 15 § soveltuu rikosasioiden lisäksi kaikkiin muihinkin yleisissä tuomioistuimissa käsiteltäviin lainkäyttöasioihin. YTJulkL 15 §:n mukaan asiassa esitettävät arkaluonteiset tiedot henkilön yksityiselämään, terveydentilaan, vammaisuuteen tai sosiaalihuoltoon liittyvistä seikoista voivat olla peruste päättää, että suullinen käsittely toimitetaan kokonaan tai tarpeellisin osin yleisön läsnä olematta. Perusteet ovat samat

kuin YTJulkL 9 §:n 3 momentissa tarkoitettut, jotka eivät siis rikosasiaan läheisesti liittyessään lähtökohtaisesti johda oikeudenkäyntiasiakirjan salassa pitämiseen. Käsitykseni mukaan tätä kauttamyös suljetun tai osittain suljetun suullisen käsittelyn järjestämisen kynnys on mainittujen arkaluonteisten tietojen perusteella rikosasioissa korkeammalla kuin riita-asioissa.

YTJulkL:n esitöissä on korostettu julkisuusperiaatteen toteutumista ja katsottu, että vain se oikeudenkäynnin osa, jota nimenomaan halutaan suojata julkisuudelta, käsitellään yleisön läsnä olematta (HE 13/2006 s. 51). Käräjäoikeuden julkisuutta koskevan käsittelyratkaisun lopputulosta voidaan mielestäni arvostella tässä suhteessa.

Laamanni B katsoi, että koko pääkäsittelyä ei olisi välttämättä täytynyt järjestää suljetuin ovin. Voidaan myös panna merkille, että Vaasan hovioikeuden asiassa myöhemmin järjestämä pääkäsittely oli julkinen, joskin asianomistajat eivät enää tuolloin vaatineet käsittelyn julkisuuden rajoittamista. Käräjätuomari A piti selvityksessään sinänsä mahdollisena, että pääkäsittely järjestetään osittain julkisena. Selvityksessään hän toisaalta vetosi siihen, että tässä tapauksessa osittain julkinen käsittely olisi todennäköisesti johtanut yleisön poistamiseen istuntosalista useaan kertaan ja oikeudenkäynnin hajanaisuuteen.

Seinäjoen käräjäoikeuden 20.11.2008 antamassa tuomiossa on selostettu ja arvioitu muun muassa asianomistajan oikeudenomistajien kertomuksia, vastaajien kertomuksia sekä esitutkintaa suorittanutta poliisimiestä samoin kuin lääketieteellisiä asiantuntemusta omaavia henkilöitä ja kyseisen opiston henkilöstöä. Kuten jo edellä on todettu YTJulkL 9 §:n 3 momentin asiayhteydessä, sinänsä arkaluonteisetkaan tiedot eivät kuitenkaan ole rikosasiassa salassa pidettäviä siltä osin kuin ne liittyvät olennaisesti syytteessä tarkoitettuun tekoon tai sen rikosoikeudelliseen arviointiin.

Käräjäoikeudessa esillä olleista todisteista ja sen ratkaisemaan asiaan liittyvistä seikoista voidaan mielestäni päätellä, että suullisessa pääkäsittelyssä on täytynyt suhteellisen laajastikin käsitellä seikoja, joihin ei ole liittynyt välttämättömästi salassapitoperustetta. Ottaen huomioon oikeudenkäynnin (käsittely)julkisuuden asema vahvana pääsääntönä, ei tällaisessa tilanteessa koko pääkäsittelyä tulisi järjestää suljetuin ovin. Käsitykseni mukaan tällaisessa tilanteessa kokonaan suljettua käsittelyä ei voi hyväksyttävästi perustella pelkästään osittaisen yleisöjulkisuuden toteuttamisesta mahdollisesti koituvilla käytännöllisillä hankaluuksilla. Käsittelyn järjestäminen kokonaan suljettuna on oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetussa laissa viimesijainen menettelyvaihtoehto.

Edellä esitetyn perusteella tässä tapauksessa olisi mielestäni ollut asianomistajien pyynnöstä huolimatta perusteltua, että Seinäjoen käräjäoikeus olisi järjestänyt pääkäsittelyn 11.–12.12.2007 vain tarpeellisin osin yleisön läsnä olematta. Toisaalta en voi katsoa, että käräjäoikeus olisi ylittänyt harkintavaltaansa päättäessään pääkäsittelyn järjestämisestä kokonaan suljettuna YTJulkL 15 §:n 1 momentin 2 kohdan perusteella.

3.4.3

Päätöksen perustelut

YTJulkL 28 §:n 4 momentin mukaan oikeudenkäynnin julkisuutta koskeva ratkaisu on perusteltava. Oikeudenkäynnin julkisuutta koskeva kirjallinen ratkaisu otetaan pöytäkirjaan tai siitä laaditaan erillinen asiakirja.

Oikeudenkäynnin julkisuudella on useita yleisesti tunnustettuja yhteiskunnallisella ja yksilötasolla vaikuttavia funktioita. Näiden päämäärien toteuttamiseksi asianosaisille ja niin sanotulle suurelle yleisölle on esitettävä perustelut sille, miksi pääsääntönä olevasta julkisuudesta poiketaan (ks. myös Mäen-

pää, Olli: Julkisuusperiaate, 2008, s. 3–4, 25–, 44–45 ja 272–275). Julkisuus muun muassa suojaa asianosaisia viranomaisten mielivallalta, antaa mahdollisuuden valvoa tuomioistuinten toimintaa, vaikuttaa joukkotiedotusvälineiden kautta ihmisten käyttäytymiseen, toimii oikeussuojatakeena ja lisää luottamusta tuomioistuinten toimintaan. Julkisuudella on erityisen suuri merkitys rikosasioissa, koska niissä käytetään huomattavaa yksilöihin kohdistuvaa julkista kontrollivaltaa (ks. HE 13/2006 s. 43).

Käsittelyn, oikeudenkäyntiasiakirjojen ja ratkaisun julkisuutta rajoittavat päätökset edellyttävät luonteensa puolesta yleensä väistämättä sitä, että päätöksentekijä joutuu ottamaan huomioon useita eri perusoikeuksia ja punnitsemaan niiden keskinäisiä painoarvoja. Ratkaisuntekijä joutuu siis jo lähtökohtaisesti tilanteeseen, jossa tiettyjen perusoikeuksien toteuttamista joudutaan rajoittamaan toisten, yksittäistapauksessa painavammaksi arvioitujen, perusoikeuksien täysimääräisemmäksi toteuttamiseksi.

Julkisuuden toteutumista tukevia perusoikeuksia ovat muun muassa sananvapaus (PL 12.1 §), hyvä hallinto ja oikeudenmukainen oikeudenkäynti (PL 21 §), osallistumisoikeudet (PL 14.3 ja 20.2 §) ja sivistykselliset oikeudet (PL 16 §). Julkisuutta rajoittavina perusoikeuksina voidaan mainita yksityiselämän suoja (PL 10 §), henkilökohtainen vapaus ja turvallisuus (PL 7 §), omaisuuden suoja (PL 15 §) ja elinkeinovapaus (PL 18.1 §) (ks. Mäenpää, Olli: Julkisuusperiaate, 2008, s. 28–36). Julkisuusratkaisu ikään kuin sisältää sisäänrakennettuna elementin, jonka mukaan asiassa voi tulla esitettäväksi ratkaisun eri suuntiin vieviä argumentteja. Niin julkisuuden toteuttavaa kuin sitä (osin) rajoittavaa ratkaisua kohtaan on näin ollen ollen periaatteessa aina esitettävissä sekä sitä puoltavia että sitä vastaan puhuvia oikeudellisia perusteita.

Yksityisyyden suojan käsitteelle ei voida määritellä yksityiskohtaista sisältöä, koska yksityiselämään liittyvien tietojen arkaluonteisuus riippuu yhteiskunnan arvokäsityksistä ja viime kädessä kunkin yksittäisen henkilön omasta arvomaailmasta. Konkreettisesti yksittäistapauksessa ei voida nähdäkseen etukäteen tarkkaan sanoa, millaisiin seurauksiin julkisesti tai salaisesti käsitellyt ja ratkaistut asiat johtavat. Julkisuusratkaisu on tyypillisesti sellainen, että siinä kun yksi taho pitää päätöstä hyvänä ja oikeana, samalla toinen taho pitää päätöstä nimenomaan vääränä. Kuten kärjätuomari A toteaa selvityksessään, asiassa ei ollut annettavissa kaikkia osapuolia tyydyttävää ratkaisua.

En voi hyväksyä kärjätuomari A:n selvityksessään esittämiä syitä sille, miksi oikeudenkäynnin julkisuutta koskevan päätöksen perusteluista muodostui hänenkin myöntämänsä mukaan niukat ja ontot. A korosti varsinaisena ja ensisijaisena tavoitteena sitä, että asian oikeuskäsittely päästään aloittamaan. Kärjäoikeuden ei A:n mukaan ollut asianmukaista käyttää runsaasti aikaa ja energiaa käsitelyratkaisun perusteluiden hiomiseen. Pidän selvänä, että laajaa julkista mielenkiittoa herättäneessä vakavassa rikosasiassa julkisuuden poissulkevan ratkaisun seikkaperäisellä perustelemisella on päinvastoin korostuneen suuri merkitys.

Olen eräissä aikaisemmissa ratkaisuissani (dnrot 2721/2/02 ja 489/4/04) kiinnittänyt huomiota oikeudenkäynnin julkisuuden rajoittamista koskevien päätösten perustelemiseen. Erotuksena aikaisemmin voimassa olleeseen sääntelyyn YTJulkL:n 28 §:n 4 momentissa nimenomaan korostetaan julkisuusratkaisuiden perustelemista.

Yksittäistapauksellisen punnitun julkisuusratkaisun perusteleminen edellyttää nähdäkseen paitsi kyseeseen tulevien eri suuntaan vaikuttavien yleisten argumenttien yksilöintiä (esimerkiksi asian yhteiskunnallinen merkittävyys ja yksityiselämän suoja), myös näiden argumenttien lähempää tarkastelua muun muassa siinä suhteessa, missä määrin, minkälaisia ja kuinka todennäköisesti julkisuus tai sallassapito palvelisi tai haittaisi mainittuja intressejä. Tuomioistuin joutuu toisin sanoen arvioimaan ikään kuin ajallisesti eteenpäin, minkälaisia seurauksia julkisesta käsittelystä voisi aiheutua, ja pun-

nitsemaan mahdollisia haittoja julkisuusperiaatteen taustalla olevia intressejä vastaan.

Suullisen käsittelyn julkisuutta koskevan ratkaisun perusteluilla on korostettu merkitys myös siksi, että tällaiseen päätökseen saa hakea muutosta vain asiaan osalliset (jutun asianosaiset ja esimerkiksi jutussa kuultava todistaja). Koska esimerkiksi tiedotusvälineiden edustajilla tai muilla asianosaistahon ulkopuolisilla ei ole muutoksenhakumahdollisuutta, on käsittelyjulkisuutta koskevan ratkaisun perustelut käytännössä ainoa mahdollisuus tuoda esille ja saada perusteet sille, miksi julkisuutta rajoitetaan. Oikeudenkäynnissä lähtökohtanaan on yleisöjulkisuus eli kenen tahansa oikeus saada tietoja oikeudenkäynnistä tai olla läsnä suullisessa oikeudenkäynnissä. Niin sanottu mediajulkisuus palvelee yleisöjulkisuuden käytännöllistä toteutumista, koska suuri yleisö saa tietoja oikeudenkäynneistä pääosin juuri tiedotusvälineiden kautta.

Tässä tapauksessa kärjäoikeuden 11.12.2007 antamassa päätöksessä käsittelyn toimittamisesta yleisön läsnä olematta on tuotu esiin se, että asianomistajat pitivät uhrin sairautteen, vammaisuuteen, kuolintapaukseen sekä kotioloihin ja heidän omaan terveydentilaansa liittyvää tietoa erityisen arkaluonteisena. Päätöksessä todettiin, että nämä seikat olisivat julkisiksi tullessaan omiaan aiheuttamaan asianomistajille lisää kärsimyksiä ja henkistä ahdistusta.

Mainitut seikat ovat mielestäni sinänsä asianmukaisia perusteita julkisuutta koskevan ratkaisun perusteeksi. Päätöksessä on lisäksi tuotu esiin arvio niistä haitallisina pidetyistä seurauksista, jotka todennäköisesti aiheutuisivat asian julkisesta käsittelystä.

Ongelmallista kärjäoikeuden päätöksen perusteluissa on kuitenkin se, että edellä mainitut seikat on tuotu esiin asianomistajan vaatimusten selostuksena eikä nimenomaisesti kärjäoikeuden omana punnittuna arviona. Vastaavien seikkojen esille tuominen päätöksen toisessa kappaleessa, jossa nimenomaisesti esitetään kärjäoikeuden käsitys ja ratkaisun sisältö, olisi poistanut perusteluissa olevan mainitun epäselvyyden. Käsitykseni mukaan päätöksen sanamuodosta on toisaalta pääteltävissä, että kärjäoikeus on omassa punninnassaan antanut pääpainon nimenomaan asianomistajien vetoamille perusteille. Tämä ei kuitenkaan riitä, vaan tuomioistuimen tulisi ilmoittaa tällainen näkemysensä, jos sillä sellainen on ollut, selvästi oman kannanottonsa perusteena.

Kärjäoikeuden perustelut eivät ole käsitykseni mukaan täysin tasapainoiset myöskään siksi, että siinä kun asianomistajien vaatimuksia selostetaan varsin tarkkaan, ei päätöksessä tuoda esille syyttäjän ja toisen vastaajan mahdollisesti esittämiä perusteita toiveelleen julkisesta käsittelystä. Mahdollista toki on, että mainitut jutun asianosaiset eivät ole (mahdollisesti kysyttynäkään) tuoneet itse tällaisia yksilöityjä perusteita esille. Silti julkisuusratkaisuun nähden valitusoikeuden omaavan asianosaisen kannalta on tärkeää, että kärjäoikeus ilmoittaa perusteet asianosaisen vaatimukseen nähden päinvastaiselle ratkaisulle.

Käsitykseni mukaan Seinäjoen kärjäoikeuden olisi tullut perustella julkisuutta koskeva päätöksensä siten, että siitä olisivat ilmenneet yksilöidysti ja punnitusti ne oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain 15 §:n mukaiset perusteet, joiden johdosta käsittely järjestettiin suljettuina ovin.

3.4.4

Kokoonpano päätöstä annettaessa

YT JulkL 29 §:n mukaan tuomioistuin voi tehdä ratkaisun tämän lain nojalla yhden tuomarin kokoonpanossa tai siinä kokoonpanossa, jossa se on päätösvaltainen käsittelemään pääasiaa. Suullisessa käsittelyssä tehtävän ratkaisun tai suullisen käsittelyn julkisuudesta tehtävän ratkaisun tuomioistuin voi

kuitenkin tehdä vain siinä kokoonpanossa, jossa suullinen käsittely toimitetaan.

Päätös suljetusta käsittelystä voidaan käsitykseni mukaan tehdä myös ennen pääkäsittelyä, mutta asia on ratkaistava samassa kokoonpanossa kuin missä pääkäsittely toimitetaan. Lautamieskokoonpanossa ratkaistavissa asioissa kuten tässä puheena olevassa rikosasiassa päätös käsittelyn julkisuudesta on siis tehtävä täysilukuisessa eli kärjätuomarin ja kolmen lautamiehen muodostamassa kokoonpanossa.

Kärjätuomari A ei selvityksen mukaan ollut itse laatimassa kantelussa tarkoitettua tiedotetta. A kertoi vastanneensa muutamia kertoja tiedusteluihin, jolloin hän toi esille, että julkisuusasian ratkaiseminen tapahtuu vasta oikeudenkäynnin alkaessa. Samalla kärjätuomari kertoi todenneensa, että omaisten pyyntö tulisi asian luonteen johdosta joka tapauksessa edellyttämään perinpohjaista harkintaa. A katsoi, että tämän vastauksen on hyvällä syyllä voinut tulkita myös tiedotteesta ilmenevällä tavalla, missä suhteessa kärjätuomari katsoi olevansa siitä vastuussa. Julkisuusratkaisu annettiin normaalissa menettelyssä eli siten, että A keskusteli asiasta istunnon alussa ja osapuolten kannanottojen kuulemisen jälkeen lautakunnan kanssa, jolloin ratkaisu tehtiin yhdessä.

Käytettävissäni olevan selvityksen valossa kärjäoikeus on tehnyt päätöksen oikeudenkäynnin julkisuudesta annetun lain mukaisessa kokoonpanossa. Asia ei tältä osin anna aihetta toimenpiteilleni.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.4.2 esittämäni käsityksen oikeudenkäynnin julkisuuden toteuttamisesta ja kokonaan suljetun käsittelyn viimesijaisuudesta kärjätuomari A:n ja Seinäjoen kärjäoikeuden tietoon. Lisäksi saatan heidän tietoonsa kohdassa 3.4.3 esittämäni käsitykset julkisuusratkaisun perustelemisen puutteellisuudesta.

Lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni myös Vaasan hovioikeudelle tiedoksi.